

Електронний журнал «Ефективна економіка» включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 975 від 11.07.2019). Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292. Ефективна економіка. 2024. № 2.

DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2024.2.62>

УДК 336.025

М. Б. Чижевська,

к. е. н., доцент, завідувач кафедри економіки, підприємництва та маркетингу, Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка», м. Полтава, Україна

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-1637-9564>

Е. В. Чернодубова,

к. е. н., доцент, доцент кафедри фінансів та банківської справи, Східноукраїнський національний університет ім. В. Даля, м. Київ, Україна

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-7695-3215>

Г. М. Сидоренко–Мельник,

к. е. н., доцент, доцент кафедри фінансів та банківської справи, Полтавський університет економіки і торгівлі, м. Полтава, Україна

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-5461-0096>

Б. М. Куява,

аспірант, Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля, м. Київ, Україна

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0004-4182-3430>

**АНАЛІЗ ФАКТОРІВ ТЕХНОЛОГІЧНОГО РОЗВИТКУ ТА
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВО–ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ
ІННОВАЦІЙНО ОРІЄНТОВАНОГО ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ
СОЦІАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ**

M. Chyzhevska,

*PhD in Economics, Associate Professor, Head of the Department of Economics,
Entrepreneurship and Marketing, National University "Yuri Kondratyuk Poltava
Polytechnic", Poltava, Ukraine*

E. Chernodubova,

*PhD in Economics, Associate Professor, Associate Professor of the Department of
Finance and Banking, Volodymyr Dahl East Ukrainian National University,
Kyiv, Ukraine*

H. Sydorenko–Melnyk,

*PhD in Economics, Associate Professor, Associate Professor of the Department of
Finance and Banking, Poltava University of Economics and Trade,
Poltava, Ukraine*

B. Kuiava,

PhD student, Volodymyr Dahl East Ukrainian National University, Kyiv, Ukraine

ANALYSIS OF THE FACTORS OF TECHNOLOGICAL DEVELOPMENT AND ENSURING THE FINANCIAL AND ECONOMIC SECURITY OF AN INNOVATIVELY ORIENTED ENTERPRISE IN THE CONDITIONS OF THE SOCIAL ECONOMY

В даній статті розглянуто актуальні фактори технологічного розвитку та забезпечення фінансово–економічної безпеки інноваційно орієнтованого підприємства в умовах соціальної економіки. Дослідження факторів технологічного розвитку та забезпечення фінансово–економічної безпеки інноваційно орієнтованого підприємства в умовах соціальної економіки досліджено недостатньо. При цьому важливим також є галузева приналежність інноваційно орієнтованого підприємств та рівень їх інноваційної активності, що потребує виваженого наукового підходу. Доведено, що при цьому інноваційно орієнтовані підприємства є

системотворчим базисом національної економіки, формуючи актуальні фактори стійкості та незалежності держави, зокрема – фінансово–економічну, продовольчу, екологічну та енергетичну безпеку держави. Саме вони забезпечують розвиток технологічно пов'язаних галузей національної економіки та стимулюють ефективне функціонування ринку країни. Проте висока динаміка змін обумовлює важливість аналізу факторів їх технологічного розвитку та забезпечення фінансово–економічної безпеки. Проведено аналіз факторів технологічного розвитку та забезпечення фінансово–економічної безпеки інноваційно орієнтованих підприємств в умовах соціальної економіки. Доведено, що до війни актуальним був динамічний технологічний розвиток, що суттєво збільшило фондоозброєність та фондозабезпеченість, а відповідно – значимість безпекової складової розвитку інноваційно орієнтованих підприємств. Одним із важливих напрямків розробки стратегії технологічного менеджменту інноваційно орієнтованих підприємств в умовах забезпечення економічної безпеки є врахування: результатів інтегральної оцінки технологічного менеджменту інноваційно орієнтованих підприємств, а також їх прогнозування. Через галузеві особливості наразі технічна забезпеченість і загальний рівень технологічного менеджменту інноваційно орієнтованих підприємств дещо відрізняються від середнього значення по галузям економіки, що є достатньо суттєвим економічним ризиком внутрішньої та зовнішньої міграції персоналу.

This article examines the actual factors of technological development and ensuring the financial and economic security of an innovatively oriented enterprise in the conditions of a social economy. The study of the factors of technological development and the provision of financial and economic security of an innovatively oriented enterprise in the conditions of the social economy has not been sufficiently studied. At the same time, the industry affiliation of innovatively oriented enterprises and the level of their innovative activity, which requires a balanced scientific

approach, are also important. It is proven that innovation-oriented enterprises are the system-creating basis of the national economy, forming relevant factors of stability and independence of the state, in particular - financial and economic, food, environmental and energy security of the state. It is they who ensure the development of technologically related industries of the national economy and stimulate the effective functioning of the country's market. However, the high dynamics of changes determines the importance of analyzing the factors of their technological development and ensuring financial and economic security. An analysis of the factors of technological development and ensuring the financial and economic security of innovatively oriented enterprises in the conditions of the social economy was carried out. It has been proven that before the war, dynamic technological development was relevant, which significantly increased the armed forces and security of funds, and, accordingly, the importance of the security component of the development of innovatively oriented enterprises. One of the important areas of development of the technological management strategy of innovatively oriented enterprises in terms of ensuring economic security is taking into account: the results of an integral assessment of the technological management of innovatively oriented enterprises, as well as their forecasting. Due to the specifics of the industry, currently the technical support and the general level of technological management of innovation-oriented enterprises differ somewhat from the average value in the sectors of the economy, which is a fairly significant economic risk of internal and external migration of personnel.

Ключові слова: *аналіз, фактори технологічного розвитку, фінансово-економічна безпека, інноваційно орієнтоване підприємство, соціальна економіка.*

Keywords: *analysis, factors of technological development, financial and economic security, innovation-oriented enterprise, social economy.*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Інноваційно орієнтовані підприємства є системотворчим базисом національної економіки, формуючи фактори стійкості та незалежності держави, зокрема – фінансово–економічну, продовольчу, екологічну та енергетичну безпеку держави. Саме вони забезпечують розвиток технологічно пов'язаних галузей економіки та стимулюють ефективне функціонування ринку країни. Проте висока динаміка змін обумовлюють важливість аналізу факторів їх технологічного розвитку та забезпечення фінансово–економічної безпеки. Зазначені факти в умовах соціальної економіки актуалізують тему дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор, виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Україна володіє потужним природно–ресурсним потенціалом завдяки вдалому географічному розташуванню, сприятливим кліматичним умовам, що надають можливість виробництва високоякісної сільськогосподарської продукції, забезпечення продовольчої безпеки держави, позиціонування країни на світовому ринку продовольства [2, 5].

Необхідно акцентувати, що пріоритетність розвитку аграрного сектора економіки визначена державною політикою України [4]. Аграрний сектор є ключовою складовою української економіки, забезпечує внутрішній ринок країни широким асортиментом продуктів харчування на прийнятному рівні, формує значну частину валютних надходжень від здійснення зовнішньоторговельних операцій [10]. Однак, дослідження факторів технологічного розвитку та забезпечення фінансово–економічної безпеки підприємства в умовах соціальної економіки досліджено недостатньо. При цьому важливим також є галузева приналежність підприємств та рівень їх інноваційної активності, що потребує виваженого наукового підходу.

Формулювання цілей статті (постановка завдання) – дослідити

фактори технологічного розвитку та забезпечення фінансово–економічної безпеки інноваційно орієнтованого підприємства в умовах соціальної економіки.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Аналітична оцінка структурних складових ВВП дозволяє зробити висновок про стратегічно важливу позицію аграрного виробництва у системі національної економіки. Аналіз офіційних даних Державної служби статистики показав, що обсяг ВВП України за підсумками 2021 року склав 5459 млрд. грн. (рис. 1).

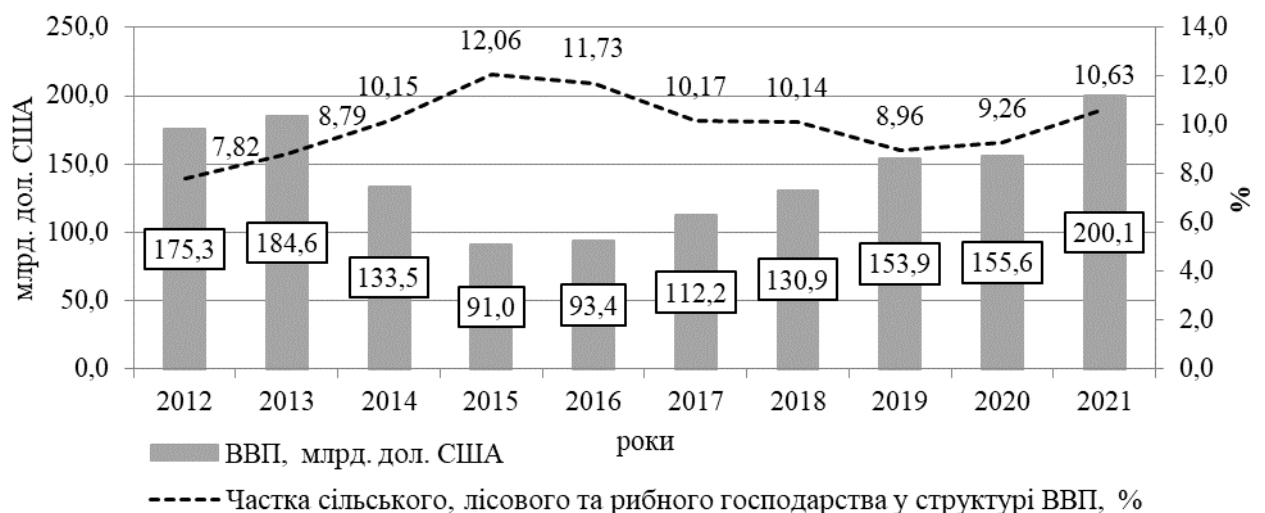

Рис. 1. Динаміка ВВП та обсягу продукції сільського, лісового та рибного господарства [побудовано авторами]

Як показано вище, у 2021 р. українська економіка, незважаючи на нелегкі умови, пов'язані з наслідками коронакризи, продемонструвала динамічне зростання ВВП, яке досягло позначки 5459574 млн. грн. і збільшилося порівняно з попереднім роком на 30,17 %. Протягом попереднього року темпи зростання ВВП України сповільнювались: у 2020 р. темп зростання був на половину нижчим порівняно із 2019 р. і становив лише 5,4 %.

Згідно з офіційною статистикою частка сільськогосподарського сектору у структурі ВВП України протягом досліджуваного періоду поступово скорочувалася – із 12,06 % у 2015 р. до 10,14 % – у 2018 році. Найбільше зростання обсягу валового продукту сільськогосподарської галузі зафіксовано у 2021 р. – 580519 млн. грн що на 49,45 % більше, порівняно з 2020 р. Слід зазначити, що дані результати не в останню чергу пов'язані з динамічним технологічним розвитком, що суттєво збільшило фондоозброєність та фондозабезпеченість, а відповідно значимість безпекової складової розвитку підприємств агропродовольчої сфери.

Зважаючи на те, що всі основні показники в системі національних рахунків відображають результати економічної діяльності за рік і виражені в цінах поточного, вони є номінальними. Номінальні показники не дають змогу здійснювати аналіз та порівняння ВВП у різні періоди часу, тому для можливості об'єктивного зіставлення динаміки ВВП та обсягу продукції сільського, лісового й рибного господарств був дещо змінений (рис. 2).

Рис. 2. Динаміка ВВП та обсягу продукції сільського, лісового та рибного господарства [побудовано авторами]

Проаналізувавши показники, подані на рис. 1 і рис. 2, зазначимо, що відбувається зниження ефективності діяльності аграрного сектору при нарощуванні обсягів виробництва в абсолютних показниках. На рис. 2 показано, що до 2015 р. частка сільськогосподарської продукції у структурі ВВП поступово зростала, а починаючи з 2015 р. простежується чітко виражена негативна тенденція спаду до критичних 8,96 % у 2019 р. У 2020 р. знизився ВВП до 155,6 млрд. дол. США і незначно зросла частка сільського, лісового та рибного господарства у структурі ВВП до 9,26 %. Проте, вже у 2021 р. відбулися позитивні зрушення. Як видно на рис. 2 – ВВП досяг рівня 2014 р., а питома вага сільського, лісового та рибного господарства у структурі ВВП зросла на 1,37 в.п. відповідно показника попереднього року. Зазначимо, що питома вага працівників в агропродовольчій сфері України в середньому 17–18 %, тож технічна забезпеченість і загальний рівень технологічного менеджменту дещо відстають від середнього значення по галузям економіки, що є достатньо суттєвим економічним ризиком внутрішньої та зовнішньої міграції персоналу.

За інформацією Мінекономіки, економічне зростання в Україні у 2021 р. досяг рекордного показника – доларовий ВВП країни вперше сягнув \$200 мільярдів. Експерти зазначають, що йдеться про максимум саме у доларовому, а не в реальному вимірі: адже за останні півтора року американський долар помітно знецінився, як і всі валюти світу за час пандемії [1].

Вважаємо доцільним звернути увагу на те, що у 2021 р. внесок сільського господарства у ВВП України був одним із найвищих серед усіх секторів економіки (табл. 1).

Таблиця 1. Динаміка частки валової доданої вартості за видами економічної діяльності в Україні за 2012–2021 рр., % [сформовано на основі 1]

Галузь	Роки									
	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Сільське, лісове та рибне господарство	9,0	9,9	11,8	14,2	13,8	12,1	12,0	10,5	10,8	10,6
Промисловість	24,8	22,7	22,7	23,3	25,0	25,1	24,8	23,1	21,0	20,7
Будівництво	3,2	2,9	2,6	2,3	2,3	2,6	2,7	3,1	3,3	2,8
Оптова та роздрібна торгівля, ремонт автотранспорту	16,7	16,7	16,4	16,2	15,7	16,3	15,6	15,3	16,3	13,8
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	8,2	8,2	8,0	8,0	7,8	7,6	7,5	7,9	7,3	5,6
Розміщування та організація харчування	0,9	0,9	0,7	0,7	0,8	0,7	0,8	1,0	0,8	0,7
Інші види діяльності	37,2	38,7	37,8	35,3	34,6	35,6	36,6	39,1	40,5	45,8

Аналіз даних табл. 1 показав, що протягом 2012–2015 р. динаміка частки валової доданої вартості продукції сільського, лісового та рибного господарства мала зростаючий характер, проте, починаючи з 2016 р. спостерігається негативна тенденція зменшення з 13,8 % до 10,6 % – у 2021 р. Незначний темп зростання відбувся у 2020 р. Зокрема, за 2020 р. у галузі сільського господарства було сформовано близько 10,8 % валової доданої вартості й майже 9,3 % від усього ВВП [**Ошибка! Источник ссылки не найден.**]. Не зважаючи на те, що у 2021 р. цей показник дещо зменшився до 10,6 %, сільське господарство України виявилось однією з небагатьох галузей національної економіки, які внесли позитивний результат у формування ВВП країни.

У контексті розглянутих вище питань слід підкреслити, що суттєвою особливістю аграрного сектору є те, що це єдина галузь суспільного

матеріального виробництва, яка протягом останніх десяти років демонструє стабільно позитивні показники результативності діяльності, навіть за умов кризових явищ у національній економіці [2].

Оцінка технологічного менеджменту підприємств агропродовольчої сфери України потребує ретельного вивчення місця та ролі, стану тенденцій розвитку суб'єктів господарювання у нинішньому ринковому середовищі [12].

Протягом останніх років питома вага суб'єктів господарювання близько 4 % від загальної кількості суб'єктів, при чому левову частку з них становлять саме підприємства. Зміни у кількості суб'єктів господарювання в Україні після 2012 р. наведені у табл. 2.

Таблиця 2. Динаміка кількості суб'єктів господарювання України у сільському господарстві у 2012–2020 рр. [сформовано на основі 1]

Роки	Кількість суб'єктів господарювання усього, од.	У тому числі				
		Підприємства		Фізичні особи – підприємці		
		одиниць	%	одиниць	%	
2012	68497	45923	67,0	16955	24,8	
2013	71058	47826	67,3	17412	24,5	
2014	75660	44180	58,4	23787	31,4	
2015	79284	44897	56,6	25824	32,6	
2016	74620	43359	58,1	23478	31,5	
2017	76593	48311	63,1	21225	27,7	
2018	76328	48653	63,7	20943	27,4	
2019	75450	50239	66,6	25211	33,4	
2020	73368	49452	67,4	23916	32,6	
Відношення до попереднього року – за видом економічної діяльності						
	%	+,-	%	+,-	%	+,-
2018	99,7	-265	100,7	342	98,7	-282
2019	98,8	-878	103,3	1586	120,4	4268
2020	97,2	-2082	98,4	-787	94,9	-1295

Загалом, як видно з табл. 2, у 2020 р. у галузі сільського господарства були задіяні 73368 суб'єктів господарювання – 3,7 % від загальної кількості всіх зареєстрованих в Україні суб'єктів. Аналіз кількості

сільськогосподарських підприємств у динаміці засвідчив негативну тенденцію скорочення їх чисельності протягом останніх трьох років, причому найбільше скорочення відбулося у 2020 р. Кризові тенденції у галузі сільського господарства, спричинені впливом пандемії COVID–19, у цей період проявилися з особливою силою. Малі й середні сільгосппідприємства були змушені скорочувати виробництво [11].

Протягом досліджуваного періоду розвиток організаційно–правових форм суб’єктів аграрного господарювання відбувався різновекторно (табл. 3).

Таблиця 3. Динаміка змін у структурі організаційно–правових форм аграрних підприємств в сільському господарстві України [сформовано на основі 1]

Категорія підприємств	2000	2010	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
	Кількість підприємств, од.								
Усього	51588	56493	49046	46199	45379	47697	45558	49208	48504
Господарські товариства	6718	7769	8245	7750	7721	7752	8215	10323	10931
Приватні підприємства	2519	4243	4095	3772	3627	3752	3815	3955	3956
Виробничі кооперативи	3136	952	809	674	596	582	573	568	554
Фермерські господарства	38428	41726	34168	33084	32303	33682	34137	33164	32452
Державні підприємства	385	322	269	228	241	222	218	213	215
Підприємства інших форм	402	1481	1460	691	891	603	592	681	465

Проблеми, пов’язані з організаційними, економічними і соціальними аспектами функціонування агроформувань, перебувають у центрі уваги науковців. Дослідники [7; 13] стверджують, що структура формувань за організаційно–правовими формами та типами ведення господарства безпосередньо впливають на економічний розвиток аграрної сфери. Зокрема Я. Костецький у монографічному дослідженні звертає увагу на те, що в Україні відбуваються процеси концентрації й капіталізації виробництва аграрними холдинговими компаніями, які є нетиповою формою виробництва

для світового сільського господарства, а їх діяльність спрямована в основному на виробництво високорентабельної орієнтованої на експорт продукції [7].

Науковці Інституту географії НАН України [3] також акцентують увагу на проблемі, пов'язаної із закономірністю між концентрацією земель і збільшенням частки посівів культур, які вигідні для бізнесу, але виснажують ґрунт. Дійсно, частка кукурудзи, ріпаку, сої, соняшнику у сільському господарстві України за 2017–2020 рр. зросла на 2,7 % і перевищує 50 % [6], що, на думку експертів, становить небезпеку для земельних ресурсів.

Малий та середній агробізнес, який орієнтований в основному на задоволення регіонального попиту, на відміну від великих агрохолдингів, потерпає від проблем із кредитуванням своєї діяльності та нестачі ресурсів. Продукція малих форм господарювання вирізняється значною трудомісткістю і невеликими обсягами виробництва, її собівартість є порівняно високою, але, оглядачі звертають увагу на те, що національний інтерес полягає в тому, щоб успіхи агросектору конвертувалися в появу потужного й численного малого й середнього національного агробізнесу як соціальної основи та безпосередньо зацікавленої в розвитку сільських територій сили [8].

Структурне зменшення кількості малих суб'єктів господарювання призводить до зменшення підприємницької наявності на малопоширених продуктових ринкових нішах [9]. Усе це формує характерний організаційно–економічний результат – переважання сировинних секторів у сукупному валовому продукті галузі.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі. Проведено аналіз факторів технологічного розвитку та забезпечення фінансово–економічної безпеки інноваційно орієнтованих підприємств в умовах соціальної економіки. Доведено, що до війни актуальним був динамічний технологічний розвиток, що суттєво збільшило

фондоозброєність та фондозабезпеченість, а відповідно – значимість безпекової складової розвитку інноваційно орієнтованих підприємств. Через галузеві особливості наразі технічна забезпеченість і загальний рівень технологічного менеджменту інноваційно орієнтованих підприємств дещо відстають від середнього значення по галузям економіки, що є достатньо суттєвим економічним ризиком внутрішньої та зовнішньої міграції персоналу.

Література

1. Державна служба статистики України. Статистична інформація. Актуально на 01.02.2024. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>. (дата звернення 01.02.2024 р.).
2. Дорош–Кізим М. М., Дадак О. О., Гачек Т. С. Перспективи розвитку агропромислового комплексу України в умовах євроінтеграції. *Науковий вісник ЛНУВМБТ імені С.З. Гжицького*, 2017. т. 19. № 76. С. 47–55.
3. Дослідження впливу концентрації сільськогосподарських земель на довкілля та суспільство в Україні. URL: https://ecoaction.org.ua/wp-content/uploads/2021/02/vplyv-kontsentracii-zemel-landmatrix_s.pdf. (дата звернення 29.01.2024 р.).
4. Єдина комплексна стратегія та план дій розвитку сільського господарства та сільських територій в Україні на 2015–2020 роки. Міністерство аграрної політики та продовольства України. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/№Т1978> (дата звернення 29.01.2024 р.).
5. Коломієць Т. В. Механізм управління інтелектуальним капіталом підприємств аграрного сектору економіки: дис. ... канд. екон. наук: 08.00.04. Вінницький національний аграрний університет. Вінниця, 2021. 240 с
6. Колюбакін В. Аграрна політика: хто виснажує українську землю? URL: <https://ukurier.gov.ua/uk/articles/hto-visnazhuje-ukrayinsku-zemlyu/> (дата звернення 29.01.2024 р.).

7. Костецький Я. І. Стратегія формування і розвитку аграрного сектору України: теорія і практика: монографія. Тернопіль: ТНЕУ, 2017. 356 с.
8. Крамар О. Фермери vs агрохолдинги. URL: <https://tyzhden.ua/Economics/195072> (дата звернення 29.01.2024 р.)
9. Охота Ю. В. Ефективність розвитку та організаційно–економічне стимулювання підприємницької діяльності в АПК: дис. ... докт. філософії: 051 – економіка. Вінницький національний аграрний університет. Вінниця, 2021. 231 с.
10. Про внутрішнє і зовнішнє становище України: Аналітична доповідь до щорічного Послання Президента України до Верховної Ради України. URL: <https://niss.gov.ua/publikatsiyi/poslannya-prezydenta-ukrayiny/analychna-dopovid-do-shchorichnoho-poslannya> (дата звернення 29.01.2024 р.).
11. Реальний сектор економіки України в умовах системних викликів: аналітична доповідь. Національний інститут стратегічних досліджень. URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2021-09/analytrep_11_2021.pdf (дата звернення 29.01.2024 р.).
12. Савка М. В. Методика дослідження розвитку фермерських господарств та ефективності їх функціонування. *Інноваційна економіка*. 2020. № 9–10. С. 79–85.
13. Швиденко М. З, Харченко В. В., Харченко Г. А. Напрями розвитку сільськогосподарських підприємств різних організаційно–правових форм господарювання. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»*. Серія: «Економічні науки». 2021. № 6. URL: <https://www.inter-nauka.com/en/issues/economic2021/6/7386> (дата звернення 29.01.2024 р.).

References

1. State Statistics Service of Ukraine (2024), “Statistical information. Actual as of 02/01/2024”, [Online], available at: <http://www.ukrstat.gov.ua>. (Accessed 29

Jan 2024).

2. Dorosh–Kizim, M. M., Dadak, O. O. and Gachek, T. S. (2017), "Prospects for the development of the agro–industrial complex of Ukraine in the conditions of European integration", *Naukovyy visnyk LNUVMBT imeni S.Z. Gzhyts'koho*, vol. 19(76), pp. 47–55.

3. Ecoaction (2021), "Study of the impact of the concentration of agricultural land on the environment and society in Ukraine", [Online], available at: https://ecoaction.org.ua/wp-content/uploads/2021/02/vplyv-kontsentracii-zemel-landmatrix_s.pdf (Accessed 29 Jan 2024).

4. Ministry of Agrarian Policy and Food of Ukraine (2014), "A unified comprehensive strategy and action plan for the development of agriculture and rural areas in Ukraine for 2015–2020", [Online], available at: <https://ips.ligazakon.net/document/№T1978> (Accessed 29 Jan 2024).

5. Kolomiets, T. V. (2021), "Intellectual capital management mechanism of enterprises in the agrarian sector of the economy", Abstract of Ph.D. dissertation, economics and enterprise management (for types of economic activity), Vinnytsia National Agrarian University, Vinnitsa, Ukraine.

6. Kolyubakin, V. (2018), "Agrarian policy: who is depleting Ukrainian land?", [Online], available at: <https://ukurier.gov.ua/uk/articles/hto-visnazhuye-ukrayinsku-zemlyu/> (Accessed 29 Jan 2024).

7. Kostetskyi, Y. I. (2017), *Stratehiya formuvannya i rozvytku ahrarnoho sektoru Ukrayiny: teoriya i praktyka* [Strategy of formation and development of the agricultural sector of Ukraine: theory and practice], TNEU, Ternopil, Ukraine.

8. Kramar, O. (2018), "Farmers vs agricultural holdings", [Online], available at: <https://tyzhden.ua/Economics/195072> (Accessed 29 Jan 2024)

9. Okhota, Y. V. (2021), "Effectiveness of development and organizational and economic stimulation of entrepreneurial activity in the agricultural sector", Abstract of Ph.D. dissertation, economics, Vinnytsia National Agrarian University, Vinnitsa, Ukraine.

10. National Institute of Strategic Studies (2023), "On the internal and external situation of Ukraine: Analytical report to the annual Message of the President of Ukraine to the Verkhovna Rada of Ukraine", [Online], available at: <https://niss.gov.ua/publikatsiyi/poslannya-prezydenta-ukrayiny/analitychna-dopovid-do-shchorichnoho-poslannya> (Accessed 29 Jan 2024).

11. National Institute of Strategic Studies (2021), "The real sector of the economy of Ukraine in conditions of systemic challenges: analytical report", [Online], available at: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2021-09/analytrep_11_2021.pdf (Accessed 29 Jan 2024).

12. Savka, M. V. (2020), "Methodology for the study of the development of farms and the effectiveness of their functioning", *Innovatsiyna ekonomika*, vol. 9–10, pp. 79–85.

13. Shvidenko, M. Z, Kharchenko, V. V. and Kharchenko, G. A. (2021), "Directions of development of agricultural enterprises of different organizational and legal forms of management", *Mizhnarodnyy naukovyy zhurnal "Internauka". Seriya: "Ekonomichni nauky"*, [Online], vol. 6, available at: <https://www.inter-nauka.com/en/issues/economic2021/6/7386> (Accessed 29 Jan 2024).

Стаття надійшла до редакції 03.02.2024 р.